

Luthers.digitaal 2

Maart 2012

een uitgave van de Stichting Lutheranen.nl

**Luthers in Zeeland
Lijdenstijd**

Beste mensen,

Het is lijdenstijd. Veertig dagen. Niet voor niets siert de passiebloem de voorkant van dit tweede nummer van luthers.digitaal. Volgens overlevering werd de passiebloem, thuis in Latijns Amerika, gebruikt door Spaanse missionarissen om het kruisigingverhaal van Jezus uit te leggen.

De vijf kelk- en kroonbladeren staan voor tien van de twaalf apostelen, Petrus en Judas uitgezonderd. De drie stampers werden in de uitleg de nagels waarmee Jezus aan het kruis hing. De corona, of krans, werd de doornenkrans van Christus. De plant heeft drie schutbladeren: de drie Maria's aan het kruis. Het blauw van de bloem verwees naar de hemel, of naar het blauwe kleed van Maria. Het kronkelen van de plant werd uitgelegd als een zweep. Alleen: het verhaal dat de plant zich om het kruis van Jezus gekronkeld heeft klopt niet in de tijd. De passiebloem werd pas in de 16^e eeuw ontdekt.

U leest in deze aflevering over lijden, maar ook over leven in verwondering van elkaar als lutherse gemeentes elkaar vinden, als lutherse gemeentes aansluiten bij anderen in de Protestantse Kerk.

Graag vernemen wij uw reactie op dit nummer: info@lutheranen.nl

Praxedis Bouwman

Interimbestuur evangelisch-lutherse synode

Onder leiding van Marius Wessel is sinds half januari een interim bestuur bezig om orde op zaken te stellen binnen het mandaat dat is gegeven door het dagelijks bestuur van de Protestantse Kerk onder akkoord van de inmiddels op non-actief staande evangelisch-lutherse synode. Het vijfkoppige tijdelijke bestuur waar ook Alida Groeneveld, Willem Littel (sr), Marion van der Werf en Horst Oosterveer deel van uitmaken, heeft René van den Berg inmiddels als adviseur benoemd.

Inmiddels is het interimbestuur gestart met haar werk, zoals ze zelf schrijft in haar tweede nieuwsbrief: 'in februari [zijn] twee commissies weer operationeel geworden:

- de Financiële Commissie met als leden de heren W. Littel, sr. en Ing. H. Oosterveer,
  - de Raad voor het Beroepingswerk waarin Ds. Alida Groeneveld als contactpersoon optreedt.
- Voorts is besloten dat Mw.mr.drs. G. van der Waaij (adviseur), Ds. R.E. van den Berg en Mw. M. van der Werf zich zullen bezig houden met het opstellen van het verkiezingsreglement en de huishoudelijke regelingen.

Aangezien nog niet in een nieuwe redactie voor ELK is voorzien, zal in maart 2012 geen ELK-nummer verschijnen.

Wat de toekomst betreft, is het interim-bestuur van plan om in september 2012 een landelijke ontmoetingsdag voor kerkenraadsleden te beleggen. Uit het convent van predikanten is bericht ontvangen dat dit idee ook bij hen leeft en is er hulp aangeboden om deze dag te organiseren. In een volgende nieuwsbrief zullen we u hierover nader informeren.'

Op aandragen van enkele lutherse gemeentes bleek dat het werk rondom beroepingen niet goed loopt. Het interimbestuur heeft inmiddels een 'Notitie over visitatie en beroepingswerk' gemaakt. Zie de website www.lutheranen.nl

Alle vertegenwoordigingen vanuit de evangelisch-lutherse synode zijn op non-actief gesteld, tenzij (anders) bepaald door het interim-bestuur.

Passie in levenslijsten

Als Gods medewerkers sporen wij u dan ook aan: laat de goedheid die hij u bewijst niet te vergeefs zijn. God zegt: 'Wanneer de tijd daarvoor gekomen is, luister ik naar je, op de dag van de redding help ik je.' Nu is de tijd daarvoor gekomen, nu is de dag van de redding. Om onze verkondiging niet te schaden, geven wij niemand ook maar enige aanstoot. We willen juist laten zien dat we dienaren van God zijn, door altijd te volharden: in tegenspoed, nood en ellende, onder lijfstraffen, in gevangenschap en onder volkswuede, onder zware inspanningen, slaapgebrek en honger, door oprechtheid en kennis, door geduld en vriendelijkheid, door de gaven van de heilige Geest en ongeveinsde liefde, door de verkondiging van de waarheid en de kracht van God. We vallen aan en verdedigen ons met de wapens van de gerechtigheid, we worden geëerd en gesmaad, belasterd en geprezen. We worden bedriegers genoemd maar spreken de waarheid, we zijn vreemdelingen maar toch bij iedereen bekend, we sterven maar toch leven we, we worden gestraft maar niet ter dood veroordeeld, we hebben verdriet maar toch zijn we altijd verheugd, we zijn arm maar toch maken we velen rijk, we bezitten niets maar toch hebben we alles. (2 Korintiërs 6: 1-10)

Met **aswoensdag** begint de passietijd of de vastentijd. Tijd om dingen op een rij te zetten. Er zijn veel situaties, waarin lijsten handig zijn en vaak worden gebruikt. Boodschappenlijstjes kent iedereen wel. Of een actiepuntenlijst, een prioriteitenlijst. Het hangt er natuurlijk vanaf, wat voor een type mens je bent. Heb je voor jezelf op een rij, wat er volgende week allemaal moet gebeuren? Helpt het je om beslissingen te nemen met een lijst van voor en tegen? Lijsten kunnen orde aanbrengen. Maar lijsten kunnen ook onbarmhartig zijn, zeker wanneer je ze slaafs navolgt.

Ook voor het leven als geheel bestaan dergelijke **lijsten**. Denk maar aan de lijst van vakantiebestemmingen, waar je in je leven geweest moet zijn. Of wat je allemaal gedaan moet hebben in je leven – trouwen, kinderen krijgen, een appelboom planten, een huis bouwen...

Ook apostel **Paulus** heeft zijn lijst. Hij weet niet van ophouden, wanneer hij hem schrijft aan de gemeente in Korinthe. De ene situatie volgt op de andere. Het bijzondere van die lijst is, dat Paulus het allemaal heeft meegemaakt – tegenspoed, nood en ellende, lijfstraffen, gevangenschap...

Maar toch. Ondanks alles gaat het erom het **leven** nu te leven. Lijsten kunnen dingen op een rij zetten, maar het leven vervangen zij niet. Het leven vindt niet plaats in een soort wachtkamer, met alle mogelijkheden en onmogelijkheden, met alle tegenvallers en wenselijkheden op een rij. Het leven vindt hier en nu plaats. Dat is wat Paulus ons wil meegeven. En daarmee raakt hij de kern van wat passie betekent.

De **passietijd** is een tijd om dingen op een rij te zetten. Als voorbereiding op kruis en opstanding. En toch gaat het om gedrevenheid voor het leven. Juist nu. Ondanks al-

les. Er zijn zo veel dingen die tegenvallen. Mensen die je mist, relaties die uit elkaar gaan, de baan die je kwijtraakt. Daarin zit altijd een groot risico. Dat je het leven niet meer ziet zitten. Dat je de passie voor het leven verliest. En er zijn zo veel meevalers, die eveneens de passie voor het leven verduisteren. Denk maar aan alle vermaak, tv, computerspelletjes. Je bent bezig – maar met passie voor het leven?

Paulus aanvaard het leven zo als het is. Dat is zijn helder uitgangspunt. Dat is ook de achtergrond van zijn lijst. Hij heeft vanuit zijn geloof geen reden om het leven uit te wijken – met alle goede en slechte kanten van het leven. Hij heeft geen reden om weg te kijken van het leven, maar juist vanuit zijn basis kan hij volhouden wat er gebeurt, kan jij zelf vorm geven en genieten. Niet zo als de bovenkant van de maatschappij, die ver verwijderd is van de werkelijke problemen en vragen van de samenleving en ook niet zo als de onderkant, die van het ene probleem het andere in struikelt, zonder richting, zonder basis. Paulus vertroost ook juist niet met een mogelijke andere wereld, maar plaatst door zijn boodschap het leven in het midden. Vandaag leven wij. **De hoop is tegenwoordig.**

Vanuit de passie voor het leven kan de passietijd een goed moment zijn om lijsten van het leven te maken. Dat wat ieder dag op je levensweg komt op schrijven. In een dagboek, op een papiertje, op de deur van de koelkast. En dan, als je dat nog een keer leest en daarover nadenkt, laat je alles staan. En je voegt de ene zin van Paulus toe: Nu is de tijd gekomen, nu is de dag van je redding.

Detlef Bohlken

OUDE SPOREN - NIEUWE WEGEN

Het bovenstaande thema is gekozen door de Nederlands Lutherse Vrouwen Bond (NLVB) voor het jaar 2012. Zondag aan zondag vieren wij samen in de kerk ons geloof. We horen Gods verhaal met ons mensen. We zingen oude, bekende en vertrouwde liederen en onze liturgie is een vaststaand gegeven, - zelfs met variaties. Al staan en gaan we langs oude sporen, tóch worden er in onze erediensten steeds nieuwe liederen geïntroduceerd, want we zoeken naar nieuwe wegen. En niet alleen voor de zondag! Spiritualiteit, bezinning, meditatie en handelen doen we ook door de hele week heen.

Bij de studiedag van de NLVB zijn we uitgenodigd voor een zoektocht naar inspiratie en verdieping voor onze relatie met God en onze naasten. We zoeken deze keer de liederen en gebeden, die vanuit de 'Iona Community' voort

komen. Lieder en uit Taizé en Tussentijds zijn ons inmiddels wel wat bekend, maar een Iona-viering en alles wat daarmee samenhangt, is ons minder vertrouwd. Om ons, - aanwezige mannen en vrouwen - daarin te begeleiden en in te leiden, is dominee Dirk Strasser uitgenodigd. Hij is al verschillende malen in de abdij op het eiland Iona geweest en heeft zich verdiept in deze oecumenische gemeenschap met haar Keltische en christelijke achtergrond. Graag wil hij ons op deze studiedag (zaterdag 4 februari 2012) door middel van beeld en [eigen] geluid meenemen naar dat kleine eiland ten westen van Schotland én vertellen wat de spiritualiteit van Iona ons zou kunnen bieden. Tijdens zijn inleiding en begeleiding op de piano zingen we telkens één van zijn meegebrachte liederen.

'Find new ways to touch the hearts of all'
(de leus om het evangelie te brengen)

Het verhaal gaat, dat - op Pinksteren 563 na Christus - Sint Columba, een Ierse edelman en later monnik met twaalf volgelingen in een bootje aankwam op het zuidelijke strand van Iona. Het klooster, - dat zij op de noordkust van het eiland bouwden - groeide al gauw uit tot een leidinggevend centrum. De monniken trokken als missionarissen door Schotland en Noord-Engeland. Ook staken zij zelfs over naar het vasteland van Europa om daar het evangelie te brengen. Eén van hen was de ons bekende Willibrord (geboren in 658), én zeker ook Bonifatius die bij Dokkum werd vermoord. Het werd daar een tak van het Christendom, niet zo zeer door Rome bepaald, maar gewoon kleine kloosters zonder kardinalen of bisschoppen. Ze bekleden naast hun werk ook agrarische functies. De aanbeden goden en heiligen werden over-

genomen. Barden waren er al, zodat zij het evangelie op lied verder vertelden. Hun Keltische kruis heeft twee kanten: aan de ene kant knopen als symbool, de seizoenen, de heilige boom en vruchtbaarheidssymbolen. Aan de andere zijde staan de schepping, de aartsvaders, Jezus Christus en de zoon als 'Epifanie'. Ook de zoon kan de weg zijn tot God. Het is een vorm van "pantheïsme", in God is alles aanwezig. Door de monniken is dit zó gegroeid: zij hebben het in hart en ziel in laten slijpen.

'God welcomes all, strangers and friends; God's love is strong and it never ends'

Het Keltisch christendom kwam steeds meer onder invloed te staan van Rome, doordat een groep benedictijnse monniken werd uitgenodigd naar Iona te komen. In 1203 bouwden zij een Normandische abdij vlakbij de plek, waar het voormalig klooster stond. De benedictijnen waren geen actieve missionarissen, zoals Columba's monniken. Het Benedictijnse leven werd gekenmerkt door regelmatige gebedstijden. Op een kilometer afstand werd de 'nunnery' gebouwd, waar augustijner zusters samenleefden. In Europa heeft deze Ierse connectie het verloren van de Romeinse connectie. Ondanks hun andere wortels won het gezag van Rome aan macht, zodat ook deze gemeenschap tenslotte een bisschop kreeg. Ten tijde van de reformatie verlieten vele monniken en nonnen de kloosters.

'Gloria, Gloria, Gloria, in excelsis Deo' (Iona canon)

In de twintigste eeuw is op dit historische en prachtige eiland midden in de natuur, - maar wel twee dagen om naar toe te reizen - een nieuwe gemeenschap begonnen. Onder de bezielende leiding van George MacLeod is men gaan bouwen aan de abdij. Hij was predikant in een stadswijk van Glasgow en

kwam daar met de bittere armoede van de jaren '30 in aanraking. De beweging is ontstaan uit de bouw: de bouwvakkers leerden bidden en de dominee leerde metselen! Door hun inzet was de restauratie van de abdij in 1967 voltooid. Tegen een achtergrond van werkloosheid en armoedig stadsleven, oorlog en wederopbouw werd de z.g. "Iona Community" geboren. Haar centrum bevindt zich in Glasgow. Na de tweede wereldoorlog groeide de 'community' door, - ook met vrouwen. Deze gemeenschap bestaat uit 300 leden en uit z.g. 'associates' (verbondenen) en 1500 'friends' (vrienden), die verspreid over onze wereld wonen. Jaarlijks vernieuwen zij hun gelofte en betrokkenheid (*commitment*). Ze houden vijf regels: bijbellezingen, werken aan vrede en gerechtigheid, delen van verantwoordelijkheid, ontmoeting, en 'ora et labora' (bid en werk).

'The peace of the earth be with you, the peace of heavens too

*the peace of the rivers be with you, the peace of the oceans too.
Deep peace falling over you. God's peace growing in you'.*

De indeling van de spiritualiteit is opgebouwd uit de volgende vier "P's": Presence (presentie van God in alle[n]s); Poetry (bardentraditie, [nieuwe] liedteksten); Pilgrimage (pelgrimstocht, bedevaart, onderweg zijn); en Penance (boete[doening], niet je ogen sluiten voor negatieve kanten [zonde], maar de goede opdracht van liefde doen. Ook in ons is Jezus Christus te vinden, net zoals God boven mij, Christus naast mij en de Heilige Geest in mij is. Veel vrouwelijke voorbeelden worden gebruikt. Een dichteres schrijft een openbaring, die zij heeft gekregen. Bijvoorbeeld: het volgende lied van de moederende God, die ons het leven schonk.

**'Mothering God, you gave us birth
in the bright morning of the world
...'**

De erediensten van de gemeenschap zijn een belevenis door de liederen en gebeden. Verschillende liedboekjes zijn te bestellen als boek met CD. In de middag maakten we een keuze tussen de drie 'workshops'. De mensen die daaraan deelnamen, maakten allen een voorbereiding op de te houden viering aan het eind van de middag. De eerste groep koos gebeden uit en woorden van zegen. De tweede groep hield zich bezig met het instuderen van nieuwe Iona liederen. De derde groep maakte een speciaal kruis, - zoals in Iona gebruikelijk is - van bloemen en takken. Deze viering was gevuld met creativiteit, die de kern van de keltisch-christelijke spiritualiteit wil uitdrukken. Uit het boek van zegeningen springt de volgende tekst ons tegemoet: "mag uw leven vol zijn van het wonder van het gewone".

*'May you be wholly present in your own life,
- ready to be surprised -*

by the wonder of each ordinary moment'.

Marianne van der Meij-Seinstra

Wij hebben lief, omdat Hij ons eerst heeft liefgehad. (1 Joh.4:19)

Heden nam de Here tot Zich onze Zuster

Maria Geertruida Meulmeester Truus

in leven Diakones van de Lutherse Diakonessen Inrichting

* Middelburg 8, maart 1919 +Amsterdam 16, februari 2012

Zij heeft gedurende meer dan 68 jaar haar roeping van Diakones getouw en liefdevol vervuld.

Namens het bestuur van het
Luthers Diakonessenhuis Fonds:
Ds. W.J.H. Boon, voorzitter
H. Bos, secretaris

Namens de Zusterkring:
J.A. Wilders - Schorn

Namens de familie:
Hannie Meulmeester

Correspondentieadres:
B. Hulst executeur testamentair
Maasstraat 1 50
1079 BK Amsterdam

WieWatWaar

Op 28 februari 1937 werd het kerkgebouw

van de gemeente **EDE** in gebruik genomen. Een bescheiden kruiskerk, de architecten Jantzen

en Van Egmond maakten de plannen en onder leiding van hoofdaannemer Joh. De Gijt werden ze gerealiseerd. Dit jaar is de kerk dus 75 jaar in gebruik, dat werd gevierd in het weekend 18 en 19 februari. Een feestelijke maaltijd en een muzikale bijeenkomst luidden de feestelijkheden in. Er was muziek van Bach en van Händel en Gerard van Manen vertelde iets over Lutheranen in Nederland en Lutheranen in Ede. Aansluitend een hapje en een drankje en gelegenheid voor ontmoeting. Op zondagmorgen werd een feestelijke eredienst gehouden waarin oud predikant René van den Berg voorging.

Ook een jubileum in **AMSTERDAM**, wel geen ronde verjaardag zo valt in het gemeenteblad te lezen, maar toch iets om te vieren: het is dit jaar 55 jaar geleden dat de Augustanakerk ingewijd werd. Reden om dankbaar te zijn, om bij stil te staan, om terug te blikken en om vooruit te kijken. Op 19 februari werd een jubileumdienst gehouden met prachtige muziek gezongen door de cantorij. Aansluitend trakteerde de kerkenraad op een heerlijk taartje.

In **HEUSDEN** staan voor het komende jaar twintig diensten gepland. Men heeft zich gebogen over meer vormen van liturgie en het plan is om de komende tijd de nieuwe luthers-gereformeerde liturgie die nog niet opgenomen is in het liedboek en de luthers-Heusdense liturgie te gaan gebruiken. Een liturgiegroep beraadt zich op de vorm die het meest geschikt is voor de gemeente. Verder zijn er ideeën geopperd om de kerk op doordeweekse dagen of op zondagen als er geen dienst is open te stellen voor b.v. stiltemomenten of voor het luisteren naar (klassieke) muziek. Je kunt de kerk echter niet zomaar open zetten, er moeten wel mensen zijn om bezoekers te

ontvangen etc. dus er zal menskracht voor nodig zijn.

De kerk van **GORKUM** heeft door een schilderbeurt een facelift ondergaan. Voorts is het gebouw voorzien van een mobiele toegang voor minder validen. Op 1 april, Palmzondag, zal een gemeentezondag worden gehouden. Na een feestelijke eredienst wordt er uitgebreid koffie gedronken en er zal een film vertoond worden. Voor de kinderen is er een aparte programmering. Afgesloten wordt met een gezamenlijke maaltijd waarbij over de film nagepraat kan worden.

In **TIEL** komt men al vele jaren in de voorbereidingstijd voor Pasen in de Caeciliakapel op woensdagavond een half uurtje bij elkaar voor vespers, aanvang steeds 19 uur. Een vesper is oorspronkelijk een van de vieringen in een klooster. Sterker nog dan in de hoofddiensten staat het gebed centraal. Gebed in de vorm van psalmen, gezangen, lezingen en stilte. In de rust van de viering komen deze elementen bij elkaar. De reeks vespers gaat van start met de viering van Aswoensdag in de Dominicuskerk, vanouds de dag waarop men een askruisje kreeg. De vieringen worden gedragen door de Raad van Kerken.

Bijna een jaar geleden op 20 maart 2011 is afscheid genomen van de lutherse kerk in **PURMEREND** als reguliere vierplek op de zondagmorgen. Er worden nog wel inloopdiensten, rouw- en trouwdiensten of een bijzondere avond- of nachtdienst zoals een Thomasviering gehouden maar de zondagochtendvieringen zijn nu in de Taborkerk. Een kerkgebouw, waar jarenlang mensen bijeenkwamen om de schriften te horen, te bidden en te zingen, te dopen of om een dierbare uit te dragen, verlaat je niet zomaar. Om dit kerkgebouw levend te houden in de herinnering is er gewerkt aan een boek waarin veel gemeenteleden hun herinneringen hebben willen vastleggen. Zij geven daarin uiting van wat het gebouw voor hen heeft betekend, vaak voorzien van foto's. Ook het gebouw zelf, het ontstaan en de historische ontwikkeling door de jaren heen wordt uitvoerig belicht. Inlichtingen bij mw J.C. van den Hoonaard, buitengaats@hetnet.nl.

De oudste lutherse gemeente in ons land, **WOERDEN**, de oudste kerk ook, herbergt een rijke historie aan kunstschaten. Daarvan maakte de huidige predikant, ds Wim van Beek, een fotoboek op A-4 formaat van ruim 40 bladzijden onder de titel 'De lutherse kerk van Woerden'. Daarin afbeeldingen van de avondmaalskelk uit 1500 (de oudste in de PKN), het portret van Jan de Bakker, in 1533 als eerste martelaar in ons land om het geloof verbrand en nog veel meer. Informatie: wim.van.beek@casema.nl.

Een klein maar verheugend berichtje uit **ALKMAAR**. Op 28 december kwam een moslim tijdens de inloopuren 't Swaenenest binnen met een grote bos tulpen voor de kerk!

Voor liefhebbers van statistiek: Per 31 december 2010 was ons land in het rijke bezit van 55 evangelisch-lutherse gemeenten. Van drie daarvan zijn in het dagboek geen aantallen leden vermeld, van de 52 gemeenten waarbij dat wél het geval was telde men in totaal 5087 leden en 5312 doopleden, Alkmaar had 96 leden en 62 doopleden. Als deze aantallen als maatstaf genomen worden dan waren er eind 2010 niet meer dan 18 gemeenten groter dan Alkmaar.

In de Adventstijd heeft de kerk van **ZUTPHEN** een paar zaterdagen dienst gedaan als stiltecentrum. Uit de gehouden evaluatie bleek voldoende draagvlak om door te gaan. Op die zaterdagen waren er mensen die gebedsintenties hebben achtergelaten die op de aansluitende zondagen door de voorgangers zijn uitgesproken in de voorbeden. In de paastijd zal deze activiteit worden voortgezet.

De Diaconie van de gemeente **ZWOLLE** heeft als project 'Geef

een koe!' Het doel is geld in te zamelen om daarvan een koe aan te schaffen voor mensen in Kyrgystan. Voor dit project worden allerlei activiteiten georganiseerd om geld in te zamelen, een spullenmarkt, een sponsorloop en een kunstnijverheidsmarkt. De eerste drie koeien zijn inmiddels afgeleverd, voor een vierde wordt nu gespaard. De koeien krijgen een naam mee, zo is er eentje die Boe heet, een zwart-witte koe van 4 jaar oud en als u dit leest is er misschien ook al een kalf geboren.

Er zijn meer kerken waar portretten van oud-predikanten de wanden sieren, in opdracht van de kerkenraad van **ARNHEM** heeft Gerrit Schilt een portret geschilderd van hun oud-predikant A. Burghoorn, tevens oud-synodepresident. Dit schilderij zal een plek vinden in de galerij in de consistoriekamer.

In **APELDOORN** werd een bijzonder gezellige nieuwjaarsbijeenkomst gehouden na de dienst. De meeste aanwezigen hadden elkaar al voor de dienst veel heil en zegen gewenst dus na de koffie kon men al snel overgaan op de wijn: rood en wit, advocaat met slagroom en sapjes. Bovendien werd er stampot geserveerd, grote bakken met hutspot, boerenkool, zuurkool en de daarbij behorende gehaktballetjes, rookworsten, sudderjus en uitjessaus. Hoewel verdrietig over het vertrek van de predikant naar een andere gemeente werd dit toch een goed begin van het nieuwe jaar.

Niet overal wordt nog de Wereldgebedsdag gevierd maar wel in de lutherse kerk van **STADSKANAAL**. Dit jaar staat Maleisië centraal. Christenvrouwen uit dit land stelden de orde van dienst samen.

De lutherse kerk is altijd een zingende kerk geweest, dat is ook in **EINDHOVEN** bekend. Het thema van Samen (kerkblad voor de PKN-Eindhoven) is 'muziek', Bernard van Noordwijk heeft onderzoek gedaan naar oude, luxueuze lutherse kerkboekjes. Uit de zuidelijke Nederlanden werden de Lutheranen in de 16^e eeuw door de Spanjaarden verdreven en kwamen in ons land terecht, vooral in Amsterdam. Een rederijker uit Antwerpen bewerkte bijna alle liederen van Luther in de Nederlandse taal, die werden in kerkboekjes verzameld. De

boekjes die er nog zijn vallen op door hun kwaliteit en verkeren in goede staat. Een aantal is voorzien van heel mooi zilverwerk, het slot en de hoeken werden versierd met prachtig, vaak typisch Amsterdams zilverwerk. Typisch lutherse versieringen ziet men zoals een roos in een gekroond hart als variant op de Lutherroos. Ook de zwaan zien we vaak terug. Pikant detail is dat Luther zelf wars was van opsmuk en tierlantijnen, maar deze boekjes zullen ongetwijfeld met voldoening gebruikt zijn en bijgedragen hebben aan de welluidende gemeentezang tijdens de lutherse diensten waarin het zingen van de gemeente gelijkwaardig was aan de preek.

Samen hebben de geloofsgemeenschappen in **NIJMEGEN**, waaronder de lutherse, in de Adventstijd kerstpakketten gemaakt

voor cliënten van de Voedselbank en andere gelijksoortige instellingen. In totaal zijn er maar liefst 354 kerstpakketten gemaakt. Daarnaast is er een groot bedrag aan contant geld ingezameld.

In de meeste gemeentebladen werd aandacht besteed aan de **synodeperikelen**. Vaak door publicatie van de brief die na het ter beschikking stellen van de functies van de synodeleden werd rondgestuurd en ook die van het aantreden van het interim-bestuur werd gepubliceerd. In een enkel blad viel er niets over te lezen of slechts een heel summier bericht.

Tjally Everaarts-Bilyam

Luthers in Zeeland

Kleiner worden, veranderen en samengaan. Het komt vaker voor. Ook bij de evangelisch-lutherse gemeente Groede-Middelburg-Vlissingen.

De vraag 'hoe gaan wij verder als lutherse gemeente' was al aan de orde sinds de PKN-eenwording van 2004. Een vorm van samengaan met de protestantse gemeente Middelburg (PGM) leek logisch. Na een lange weg van verkenning en voorbereiding gaat het er dit jaar van komen; de lutherse gemeente werkt toe naar een verenigingsverband met de PGM.

Lutherse kerk in Groede

Luthers erfgoed binnen de PKN

Dominee Gisela Gross over de mogelijke inbreng van de ELG binnen de PGM: 'Het gaat daarbij om gemeenteleden die in heel Zeeland wonen. Het gaat om theologische erfstukken en een liturgische traditie. Het gaat om roerend goed met een symbolische betekenis, waarbij duidelijk is dat de lutherse gemeente afscheid moet nemen van haar eigen kerkgebouw. Het gaat om het kleurige verleden van één van de eerste lutherse gemeenten in Nederland. En om het heden: vinden de lutheranen een kerkelijk thuis en de nodige pastorale aandacht?'

De lutheranen in Zeeuws-Vlaanderen zullen aansluiting zoeken bij de protestante gemeente 'De Verbinding' in Schoondijke, Groede en Waterlandkerkje; dat heeft vooral te maken met de geografische waterscheiding van de Schelde. De lutherse regio Zierikzee functioneert zelfstandig, actief en wervend. Andere lutheranen uit Middelburg, Vlissingen, Goes zijn straks aangewezen op de nieuwe samenwerkingsvorm met de PGM.

Voormalige lutherse kerk Vlissingen

Lutherse herkenbaarheid en traditie, verdwijnt, of... blijft?

Niet voor alles is een oplossing, maar er zijn praktische mogelijkheden. Zoals bijvoorbeeld de invoering van lutherse elementen in een gezamenlijke liturgie. Bijzondere lutherse diensten in de PGM horen net zo bij de mogelijkheden als het aanknopings vinden in lutherse tafelgesprekken waarbij in een gastvrije sfeer rond een maaltijd (zingevings)vragen aan de orde komen. Ook in gezamenlijke leerhuizen bij informatieve bijeenkomsten in bijbel- gesprekskringen en catechesatiegroepen kan goed aansluiting worden gevonden, aldus Gisela Gross. Als luthers predikant in Middelburg maakt zij deel uit van de PKN, daarnaast is zij ouderenspastor bij de PGM in verschillende zorginstellingen, met als taak het ouderenspastoraat binnen de PGM te versterken en de hiertoe opgerichte klankbordgroep te begeleiden. Mede door dit werk wordt zij al jaren binnen PGM ook steeds meer herkend als luthers predikant. Dat strekt tot voordeel in de formele samenwerking want 'men' is allang gewend aan de lutherse inbreng.

Niet van de kaart geveegd

Een Zeeuws-luthers samengaan met de PGM is niet alleen de meest reële maar ook de meest werkbare optie. Gross: 'We worden niet van de kaart geveegd en de uitwisselingen tot nu toe zijn zeer bemoedigend'. Ook de lutheranen zelf zien dat nu in en zijn positief, hierin gesterkt door een gunstig vooruitzicht: de lutherse kerk wordt (tijdelijk) gehuurd door de oud-katholieke gemeenschap van Middelburg ten behoeve van hun tweewekelijkse eredienst met een optie op permanente voortzetting, waardoor het kerkgebouw in vertrouwd gebruik zou kunnen blijven en een prettige keuzemogelijkheid biedt: lutheranen en oud-katholieken hebben immers veel overeenkomsten.

De innige band met een functionerend, blijvend kerkgebouw (en orgel!) is heel groot, zo verwoordt Gisela Gross dit belang, mede namens haar gemeente, en zou zelfs nog een hindernis kunnen zijn bij het uiteindelijke samengaan.

De toekomst van luthers Zeeland mag dan onzeker zijn, er is inmiddels een stevig stempel gezet binnen de Zeeuwse PKN; die verworvenheid biedt perspectief in lutherse herkenbaarheid en voortbestaan. Het wachten is nu op de formele bestemming van afspraken in een definitieve vastlegging.

Alma Evenhuis

Lutherse kerk in Zierikzee

Zwolle en Kampen: wording van 'combinatie van gemeenten' bijna voltooid

De één is wat groter, de ander wat 'spiritueler'; de een is wat pluriformer, de ander wat vrijzinniger, - maar samen zijn de evangelische lutherse gemeenten Zwolle en Kampen het volledig met elkaar eens: twee is sterker dan één en de Kampense lutherse preekplek blijft bestaan.

Geen fusie, maar een 'combinatie van gemeenten'

Met een ledenaantal van ongeveer 275, een 9-koppige kerkenraad, een werkgebied van Amersfoort tot Hoogeveen en een fulltime predikant is voor Zwolle een nieuwe constructie niet vreselijk dringend. Voor Kampen is dat - technisch gezien - wel zo, maar qua levenslust en activiteit uit doet deze lutherse gemeente niet onder voor die van Zwolle.

De ELG-Kampen is nu zelfs de meest groeiende kerkelijke gemeenschap binnen de andere kerkelijke ordes van de oude kerkstad, aldus pastoraal werker Rinus van Warven. Ook Zwolle hoeft zich geen zorgen te maken over teruglopend ledenaantal. Beide gemeentes beschikken over een mooi kerkgebouw en een enthousiaste 'kudde'; grote financiële problemen zijn er niet.

Een ander 'probleempje' was er wel: in 2010 bleek dat Kampen onder de formatieplaats dreigde te zakken met 2/10 fte (voltijdseenheid) en dus geen voorganger meer kon benoemen, waarmee deze lutherse preekplek niet langer zeker was.

Zo ontstond het initiatief om een manier van samenwerking te vinden, in wederzijds overleg van kerkenraden, voorgangers en gemeenteleden.

In een relatief korte voorbereidingstijd werd vrij snel duidelijk welke kant men wel en niet op wilde. Begeleid en geadviseerd door Reind Loggen en Gerard Azink (die eerder al tekenden voor een vergelijkbare en succesvolle Arnhem-Zutphen-Apeldoorn-constructie) verkenden de beide kerkenraden de mogelijkheden, uiteindelijk leidend tot 'een combinatie van gemeenten met behoud van (een groot deel van)zelfstandigheid'.

Lutherse kerk Kampen

Eerst de vergunning, dan verder bouwen

Op dit moment is aan alle formaliteiten voldaan en is men er wel klaar voor. Zo beaamt ook Lolke Folkertsma, secretaris van de Zwolse kerkenraad. 'Maar we zijn nog niet helemaal rond. Omdat Zwolle en Kampen onder twee verschillende classes vallen, vroegen we om overheveling van Kampen naar de classis van Zwolle, want dat is wel zo praktisch. We wachten nu op bevestiging van onze aanvraag'. Een tweede vertraging ligt in het ontbreken van een formele reactie van de synode. Al in het voortraject van de besprekingen toonde de (toenmalige) Synodale Commissie zich zeer positief en instemmend met de plannen, maar sinds de perikelen van het afgelopen jaar is het heel stil. Lolke Folkertsma hoopt dat het huidige interim-bestuur dit nu snel oppakt. 'Want wij bouwen niet eerst het huis met het risico, hoe klein ook, dat de bouwvergunning wordt afgekeurd, die vergunning is nu eenmaal nodig om verder te bouwen'.

Georganiseerde aandacht voor de ander

Volledig opgaan in elkaar (een fusie) was bij voorbaat geen optie; de eigen 'kleur' is daarvoor te belangrijk, maar waar de twee gemeenten vooral heilzaam voordeel in zien is de aanvulling en toevoeging die ze elkaar te bieden hebben.

Erwin de Fouw, predikant van de evangelisch-lutherse gemeente Zwolle, noemt de kerkelijke diversiteit van de stad en de lutherse gemeente. 'Heel pluriform, met ruimte om jezelf te zijn; je kunt je verbonden voelen zonder stempel'. Naast goede samenwerking met ook de PGZ-gemeenten, vindt hij het belangrijk dat de ELG leert 'dat we ons verbonden voelen met minimaal één andere lutherse gemeente. En samenwerken, dat doen we eigenlijk al.' Ook ziet hij inhoudelijk-theologische openingen en mogelijkheden op dat gebied.

Rinus van Warven, die in Kampen onder meer een actief jongeren-wervingsbeleid voert, ziet twee gemeenten met een verschillende spiritualiteit; 'in Zwolle is meer liturgische nadruk, in speels-lutherse zin; hier is dat wat meer gericht op mens-in-moderne tijd'. Gemeenten noemt hij:

georganiseerde aandacht voor de ander. Juist in een tijd dat de clubzin voor kerken afneemt. 'Dat is wat we, wederzijds, willen uitdragen.'

Samen is meer dan alleen, het lijkt een open deurtje- maar deze twee lutherse gemeenten staan daarvoor. Vanuit een gezamenlijk sterke uitgangspositie, waarin de één ook verantwoordelijkheid neemt voor het voortbestaan van de ander.

Alma Evenhuis

Evangelisch-lutherse kerk in Zwolle

Kaars met lutherroos:

Stichting Luthers Accommodatie Beheer (SLAB)
www.slab.nl en
bij de ontwerpstudio:
www.waxartstudio.nl.
(Kies: kerkkaarsen / Lutherroos)

Melanchtondag 2012

21 april 2012

Kasteel Hoekelum, het Lutherse Buitencentrum te Edeseweg 124, 6724 KE **Bennekom**.

Aanvang 10.00 uur. Ontvangst vanaf 09.30 uur.

Het thema van dit jaar luidt: **Jonge mensen: verloren? Er is hoop**

Aan/afmelden via de web site van SLAB (www.slab.nl) tot uiterlijk 24 maart 2012. Als u naar deze website gaat en klikt op aanmelding Melanchton wordt u aansluitend gevraagd naar een code. Deze code is nu **1603**.

The Anglican-Lutheran Society (ALS): anglicanen en lutheranen ontmoeten elkaar in studie en gebed

De laatste twintig jaar zijn anglicanen en lutheranen wereldwijd nauwer gaan samenwerken, niet alleen op het niveau van de plaatselijke oecumene, maar ook door middel van gezamenlijke verklaringen en officiële samenwerkingsverbanden. Het hoogste orgaan sinds 1970 is de *Anglican-Lutheran International Commission*. De Meissen en Reuilly Verklaringen in 1991 en 1999 brachten op hun beurt de Britse kerken en protestanten in Duitsland en Frankrijk dichterbij elkaar. Sinds de Porvoo Verklaring (1996) verkeren anglicanen in Groot-Brittannië en Ierland, Portugal en Spanje in eenheid van Woord en Sacrament met de meeste lutheranen in Scandinavië en de Baltische Staten. Sinds 2000-2001 is dit ook het geval in de V.S.A. en Canada.

In 1984 kwamen twee vrienden, een anglicaan en een lutheraan, 'tussen pot en pint' tot de conclusie dat ze eigenlijk niet zo goed op de hoogte waren van elkaars geloofstradities. Hierop besloten ze een vereniging op te richten die zich zou richten op de relaties tussen beide zusterkerken; de *Anglican-Lutheran Society* was geboren.

Tegenwoordig telt de vereniging leden uit Noord- en Zuid-Amerika, Scandinavië, de Britse Eilanden, de Baltische Staten, Noordwest- en Centraal-Europa, Afrika en India. Tijdens bijeenkomsten zorgt dit niet alleen voor een amalgaam van de twee christelijke strekkingen zelf, maar ook van de eigen interne verschillen op regionaal, cultureel en taalkundig vlak.

Verantwoordelijkheden binnen de ALS worden netjes verdeeld tussen anglicanen en lutheranen. De vereniging rekent tot haar 'beschermheren' de aartsbisschop van Canterbury en de president van de lutherse wereldbond, respectievelijk Rowan Williams en Munib Younan. Driemaal per jaar geeft zij ook een tijdschrift uit, *The Window*, met verdere gegevens over de (toekomstige) activiteiten van de vereniging en nieuws over ontwikkelingen binnen de lid-kerken. Op regionaal vlak trachtten coördinatoren plaatselijke evenementen te stimuleren en nieuwe leden te verwelkomen. Ook voor de Benelux bestaat sinds kort een afdeling.

De *Society* bidt voor de eenheid van de wereldwijde Kerk, vooral tussen anglicanen en lutheranen. Zij promoot kennis van en interesse in beide denominaties en hun gezamenlijke ontwikkeling. Zij hoopt tevens mogelijkheden te scheppen voor verdere gezamenlijke studie, gebed, missie en onderlinge vriendschap.

Een van de manieren waarop de vereniging dit tracht te realiseren, is via de tweejaarlijkse conferenties, telkens met een thema dat vanuit verschillende gezichtspunten wordt benaderd. Gezien de 400ste verjaardag van de *Authorized of King James Version* van de Bijbel, was het onderwerp op de conferentie te Salisbury (16-20 september) ditmaal 'the Word preached - the Word read'. Ook deze keer mocht de ALS deelnemers uit alle windstreken verwelkomen.

Niet alleen de vertaalgeschiedenis van de Schriften binnen de tradities kwam aan bod, maar ook aspecten van catechese en communicatie, interpretatie en de autoriteit van de Bijbel en de eigen persoonlijke relatie met Gods Woord. Naast presentaties en debat, was er ook tijd voor gebed volgens de liturgieën van beide denominaties. Een bijzondere tijd rond een bijzonder thema, dat als het ware inspeelde op alle zintuigen.

De volgende conferentie zal waarschijnlijk plaatsvinden in Hongarije, die van 2016 hoogstwaarschijnlijk in Duitsland, dit in aanloop naar de Reformatieherdenkingen in 2017.

Wie meent dat dit een exclusief "clubje" voor anglicanen en lutheranen is, heeft het mis; eenieder die geïnteresseerd is in religie in het algemeen, het christendom in al haar facetten en de oecumene op verscheidene niveaus is van harte welkom om mee na te denken en te debatteren over of te bidden voor deze kerken en hun verdere samenwerking op weg naar intensere en zichtbare eenheid.

Voor meer informatie kan u terecht op de *Anglican-Lutheran Society* website www.anglican-lutheran-society.org of haar facebook-pagina *Anglican-Lutheran Society Benelux*.

Jo Jan Vandenheede (België)